

dici indifferenter & quae sunt divinae, & quae sunt humanae naturae; ut puta, si dicamus, quod Filius Dei est aeternus, & quod Filius Dei est natus de Virgine: & similiter dicere possumus, quod hic homo est Deus, & creavit stellas, & est natus, mortuus, & sepultus. Quod autem praedicatur de aliquo supposito, praedicatur de eo secundum aliquam formam, vel materiam; sicut Sorus est albus secundum albedinem, & est rationalis secundum animam. Dicitur est autem supra, quod in Christo sunt duae naturae, & unum suppositum. Si ergo referatur ad suppositum, indifferenter sunt praedicanda de Christo humana, & divina. Est tamen discernendum secundum quid utrumque dicatur: quia divina dicuntur de Christo secundum divinam naturam, humana vero secundum humanam.

CAPUT CCXII.

De his quae dicuntur in Christo unum, vel multa.

Quia igitur in Christo est una persona, & duae naturae; ex horum convenientia considerandum est, quid in Christo unum dici debeat, & quid multa. Quaecumque enim secundum naturam diversitatem multiplicatur necesse est quod in Christo plura esse confirmetur. Inter quae primo considerandum est, quod cum per generationem, sive per nativitatem natura recipiatur, necesse est quod sicut in Christo sunt duae naturae, ita etiam duas esse generationes, sive nativitates: una aeterna, secundum quam accepit naturam divinam a Patre; alia temporalis, secundum quam accepit humanam naturam a matre. Similiter etiam quaecumque Deo, & homini convenienter attribuitur ad naturam pertinentiam, necesse est plura dicere in Christo. Attribuitur autem Deo intellectus, & voluntas, & horum perfectiones, puta scientia, seu sapientia, & charitas, sive iustitia, quae homini etiam attribuitur ad humanam naturam pertinentiam. Nam voluntas, & intellectus sunt partes animae; horum autem perfectiones sunt sapientia, & iustitia, & huiusmodi. Necesse est ergo in Christo ponere duos intellectus, humanum scilicet, & divinum, & similiter duas voluntates, duplicem etiam scientiam, sive charitatem, creatam scilicet, & increatam. Ea vero quae ad suppositum, sive hypostasim pertinent, unum tantum in Christo confiteri oportet; unde si esse accipiatur secundum quod unum esse est unius suppositi, videtur dicendum quod in Christo sit tantum unum esse. Manifestum est enim quod partes diversae singulae proprium esse habent; secundum autem quod in toto considerantur, non habent suum esse, sed omnes sunt per esse totius. Si ergo consideremus ipsum Christum ut quoddam integrum suppositum duarum naturarum, eius erit unum tantum esse, sicut & unum suppositum.

Quia vero operationes suppositorum sunt, visum est aliquibus quod sicut in Christo non est nisi unum suppositum, ita non esset nisi una operatio. Sed non recte consideraverunt: nam in quolibet individuo reperitur multae operationes, si sunt operationum principia; sicut in homine alia est operatio intelligendi, alia sentiendi, propter differentiam sensus, & intellectus; & sicut in igne alia est operatio calefactionis, alia ascensionis, propter differentiam caloris, & levitatis. Natura autem comparatur ad operationem ut eius principium. Non ergo est una operatio in

(1) Al. Dei virtutum.

Christo propter unum suppositum, sed duae propter duas naturas; sicut e converso in sancta Trinitate est una operatio trium personarum propter unam naturam. Participat tamen operatio humanitatis in Christo aliquid de operatione virtutis divinae. Omnium enim eorum quae conveniunt in unum suppositum, ei quod principaliter est, caetera instrumentaliter deserviunt, sicut caeterae partes hominis sunt instrumenta intellectus. Sic igitur in Christo humanitas quasi quoddam organum Divinitatis censetur. Patet autem quod instrumentum agit in virtute principalis agentis. Unde in actione instrumenti non solum invenitur virtus instrumenti, sed etiam principalis agentis; sicut per actionem securi fit arca, in quantum securis dirigitur ab artifice. Ita ergo & operatio humanae naturae in Christo quamdam vim ex Deitate habebat supra virtutem humanam. Quod enim tangeret leprosum, humanitatis actio fuit; sed quod tactus ille curaret a lepra, ex virtute Divinitatis procedebat: & per hunc modum omnes eius actiones, & passiones humanae virtute Divinitatis salutariter fuerunt; & ideo Dionysius vocat humanam Christi operationem theandricam, id est (1) deivalem; quia scilicet sic procedebat ex humanitate, quod tamen in ea vivebat Divinitatis virtus.

Vertitur etiam a quibusdam in dubium de filiatione, an sit una tantum in Christo propter unitatem suppositi, vel duae propter dualitatem nativitatis. Videtur autem quod sint duae: quia multiplicata causa, multiplicatur effectus; est autem causa filiationis nativitas. Cum igitur sint duae nativitates Christi, consequens videtur quod etiam sint duae filiationes. Nec obstat quod filiaris est relatio personalis, id est personam constituit; hoc enim verum est de filiatione divina; filiaris vero humana non constituit personam, sed accedit personae constitutae. Similiter etiam non obstat quod unus homo una filiatione refertur ad patrem, & matrem, quia eadem nativitate nascitur ab utroque parente. Ubi autem est eadem causa relationis, & relatio est una realiter, quamvis multiplicetur respectus. Nihil enim prohibet aliquid habere respectum ad alterum absque hoc quod realiter insit ei relatio; sicut scibile refertur ad scientiam relatione in eo non existente: ita etiam nihil prohibet quod una realis relatio plures respectus habet. Nam sicut relatio ex causa sua habet quod sit res quaedam; ita etiam quod sit una, vel multiplex; & sic cum Christus non eadem nativitate nascatur ex patre, & matre, duae filiationes reales in eo esse videntur propter duas nativitates. Sed est aliud quod obviat propter hoc quod non possunt esse plures filiationes reales in Christo. Non enim omne quod nascitur ex aliquo, filius eius dici potest, sed solum completum suppositum. Manus enim alicuius hominis non dicitur filia, nec pes filius; sed totum singulare quod est Petrus, vel Joannes. Proprium igitur subjectam filiationis est ipsum suppositum. Ostensum est autem supra, quod in Christo non est aliud suppositum quam increatum, cui non potest ex tempore aliqua realis relatio advenire; sed sicut supra diximus omnis relatio Dei ad creaturam est secundum rationem tantum. Oportet igitur quod filiatione, qua suppositum aeternum Filii refertur ad Virginem matrem, non sit realis relatio, sed respectus rationis tantum. Nec propter hoc impeditur quin Christus sit vere & realiter filius Virginis maris, quia realiter ab ea natus est; sicut enim Deus vere & realiter

ter-

ter est dominus creaturae, quia realem habet potentiam coercendi creaturam; & tamen domini relatio solum secundum rationem Deo attribuitur. Si autem in Christo essent plura supposita, ut quidam posterunt, nihil prohiberet ponere in Christo duas filiationes, quia filiationi temporali subiceretur suppositum creatum.

CAPUT CCXIII.

Quod oportuit Christum esse perfectum in gratia, & sapientia veritatis.

Quia vero, sicut jam dictum est, humanitas Christi se habet ad Divinitatem eius quasi quoddam organum eius; organorum autem dispositio, & qualitas pensatur praecipue quidem ex fine, & etiam ex decencia instrumenti utentis; secundum hos modos consequens est ut consideremus qualitatem humanae naturae a Verbo Dei assumptae. Finis autem assumptionis humanae naturae a Verbo Dei, est salus, & reparatio humanae naturae. Tale igitur oportuit esse Christum secundum humanam naturam, ut convenienter esse possit auctor humanae salutis. Salus autem humana consistit in imitatione divinae, per quam homo beatus, efficitur: & ideo oportuit Christum secundum humanam naturam fuisse perfecte Deo fruentem. Principium enim in unoquoque genere oportet esse perfectum. Fruitio unum divinum, secundum duo existit, secundum voluntatem, & secundum intellectum: secundum voluntatem quidem Deo perfecte per amorem inhaerentem; secundum intellectum autem perfecte Deum cognoscentem. Perfecta autem inhaesio voluntatis ad Deum per amorem est per gratiam, per quam homo iustificatur, secundum illud Rom. 11. 24. *Iustificati gratia per gratiam eius*. Ex hoc enim homo iustus est, quod Deo per amorem inhaeret. Perfecta autem cognitio Dei est per lumen sapientiae, quae est cognitio divinae veritatis. Oportuit igitur Verbum Dei incarnatum perfectum in gratia, & in sapientia veritatis existere; unde Joan. 1. 14. dicitur: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia, & veritatis*.

CAPUT CCXIV.

De plenitudine gratiae Christi.

Primo autem videndum est de plenitudine gratiae ipsius. Circa quod considerandum est, quod nomen gratiae a duobus assumi potest. Uno modo ex eo quod est gratum esse: dicitur enim aliquem aliquid gratiam habere, quia est ei gratum. Alio modo ex eo quod est gratis datur: dicitur enim aliqui aliquid gratiam facere, quando ei aliquid beneficium gratis confert. Nec istae duae acceptiones gratiae penitus separatae sunt. Ex eo enim aliquid alteri gratis datur, quia is cui datur, gratum est danti vel simpliciter, vel secundum quid. Simpliciter quidem quando ad hoc recipiens gratis est danti, ut eum sibi conjungat secundum aliquem modum. Hos enim quos gratos habemus, nobis pro posse attrahimus secundum quantitatem; & modum quo nobis grati existunt. Secundum quid autem, quando ad hoc recipiens gratum est danti, ut aliquid ab eo recipiat, non autem ad hoc ut assumatur ab ipso. Unde patet quod omnis qui habet gratiam, aliquid habet quod gratis datur; non autem omnis qui habet aliquid gratia datum, gratum danti existit: & ideo duplex gratia distingui solet, una sci-

licet quae solum gratum est data, alia quae etiam gratum facit. Gratis autem dari dicitur quod nequaquam est debitum. Dupliciter autem aliquid debitum existit: uno quidem modo secundum naturam, alio modo secundum operationem. Secundum naturam quidem debitum est rei quod ordo naturalis illius rei exposcit, sicut debitum est homini quod habet rationem, & manus, & pedes; secundum operationem autem, sicut merces operarii debetur. Illa ergo dona sunt hominibus divinitus gratis data quae & ordinem naturae excedunt, & meritis non acquiritur; quamvis & ea quae pro meritis divinitus dantur, interdum gratiae nomen, vel rationem non amittunt: tamen quia principium merendi fuit a gratia: tamen, etiam quia superabundantius dantur quam merita humana requirant, sicut dicitur Rom. 11. 23. *Gratia Dei, vita aeterna*. Huiusmodi autem donorum quaedam quidem & naturae humanae facultatem excedunt, & meritis non redduntur; nec tamen et hoc ipso quod homo ea habet, redditur Deo gratus, sicut dicitur prophetiae, miraculorum operationis, scientiae, & doctrinae, vel si qua talia divinitus conferuntur. Per haec enim, & huiusmodi homo non conjungitur Deo nisi forte per similitudinem quamdam, prout aliquid de eius bonitate participat; per quem modum omnia Deo simulantur. Quaedam vero hominem Deo gratum reddunt, & ei conjungunt; & huiusmodi dona non solum gratiae dicuntur; ex eo quod gratis dantur, sed etiam ex eo quod hominem faciunt Deo gratum.

Conjunctio autem hominis ad Deum est duplex. Una quidem per affectionem; & haec est per charitatem, quae quodammodo facit per affectionem hominem unum cum Deo, secundum illud I. Corint. 11. 17. *Qui adharet Deo, unus spiritus est*. Per haec etiam Deus hominem inhabitat; secundum illud Joan. 11 v. 23. *Si quis diligit me, sermone meum servabit: & Pater meus diligit eum, & ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus*. Facit etiam hominem esse in Deo, secundum illud I. Joan. 1 v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Ille igitur per acceptum donum gratium efficitur Deo gratus qui usque ad hoc producit quod per charitatis amorem unus spiritus fiat cum Deo, quod ipse in Deo sit, & Deus in eo: unde Apostolus dicit I. Corint. 11. 11, quod sine charitate caetera dona hominibus non prosunt: quia gratum Deo facere non possunt, nisi charitas adsit. Haec autem gratia est omnium Sanctorum communis. Unde hanc gratiam homo Christus discipulis orando impetrans dicit, Joan. 17. 21. *Ut sint unum*, scilicet per connexionem amoris, sicut & nos unum sumus. Alia vero conjunctio est hominis ad Deum non solum per affectionem, aut inhabitationem, sed etiam per unitatem hypostasis, seu personae, ut scilicet una & eadem hypostasis, seu persona, sit Deus, & homo. Et haec quidem conjunctio hominis ad Deum est propria Jesu Christi: de qua conjunctioe piura jam dicta sunt. Haec etiam est hominis Christi gratia singularis quod est Deo unius in unitate personae: & ideo gratis datum est, quia & naturae facultatem excedit, & hoc donum merita nulla praecedunt. Sed & gratissimum Deo facit, ita quod de ipso singulariter dicatur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: Matth. 11. 17.

Hoc tamen interesse videtur inter utramque gratiam, quod gratia quidem per quam homo Deo unitur per affectionem, aliquid habituale existit in anima: quia cum per actum amoris sit conjunctio ista, ac-

tus

rus autem perfecti procedunt ad habitum; consequens est ut ad istum perfectissimum habitum, quo animo Deo coniungitur per amorem, aliqua habitualis gratia anime infundatur. Esse autem personale, vel hypostaticum, non est per aliquem habitum, sed per naturas, quarum sunt hypostas, vel personæ. Unio igitur humanæ naturæ ad Deum in unitate personæ non fit per aliquam habitalem gratiam, sed per ipsarum naturarum conjunctionem in persona una. In quantum autem creatura aliqua magis ad Deum accedit, in tantum de bonitate ejus magis participat, & abundantioribus donis, ex ejus influentia repletur, sicut & ignis calorem magis participat qui ei magis appropinquat. Nullus autem modus esse, aut excogitari potest, quo aliqua creatura propinquius Deo adhereret, quam quod ei in unitate personæ conjungatur. Ex ipsa igitur unione naturæ humanæ ad Deum in unitate personæ, consequens est ut anima Christi donis gratiarum habitualibus præ cæteris fuerit plena: & sic habitualis gratia in Christo non est dispositio ad unionem, sed magis unionis effectus: quod ex ipso modo loquendi, quo Evangelista utitur in verbis præmissis, manifeste apparet, cum dicit: *Vidimus eum quasi unigenitum à Patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Est autem unigenitus à Patre homo Christus in quantum Verbum caro factum est. Ex hoc ergo quod Verbum caro factum est, hoc effectum est ut esset plenum gratiæ, & veritatis. In his autem quæ aliqua bonitate repletur, vel perfectione, illud magis plenum esse invenitur ex quo etiam in alia redundat, sicut plenus lucet quod illuminare potest alia. Quia igitur homo Christus summam plenitudinem gratiæ obtinuit quasi unigenitus à Patre, consequens fuit ut ab ipso in alios redundaret, ita quod Filius Dei factus homo, homines faceret deos, & filios Dei, secundum illud Apostoli ad Gal. 1v. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Ex hoc autem quod à Christo ad alios gratia, & veritas derivantur, convenit ei ut sit caput Ecclesie. Nam à capite ad alia membra, quæ sunt ei conformia in natura, quodammodo sensus, & motus derivatur: sic à Christo & gratia, & veritas ad alios homines derivantur: unde ad Ephes. 1. 22. *Ei ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.* Dicit etiam potest caput non solum hominum, sed etiam Angelorum quantum ad excellentiam, et influentiam, licet non quantum ad conformitatem naturæ secundum eandem speciem. Unde ante prædicta verba Apostolus præmittit, quod Deus constituit illum, scilicet Christum, ad dexteram suam in cælestibus supra omnem Principatum, Potestatem, & Virtutem, & Dominationem. Sic igitur secundum præmissa triplex gratia consuevit assignari in Christo. Primo quidem gratia unionis, secundum quod humana natura nullis meritis præcedentibus hoc donum accepit ut uniretur Dei Filio in persona. Secundo gratia singularis, qua anima Christi præ cæteris fuit à gratia, & veritate repleta. Tertio gratia capitis, secundum quod ab ipso in alios gratia redundat: quæ tria Evangelista Joannes cap. 1. congruo ordine prosequitur. Nam quantum ad gratiam unionis dicit: *Verbum caro factum est:* quantum ad gratiam singularem dicit: *Vidimus eum quasi unigenitum à Patre, plenum gratiæ, & veritatis:* quantum ad gratiam capitis subdit: *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

(1) Al. si aliquis.

CAPUT CCXV.

De infinitate gratiæ Christi.

EST autem proprium Christi quod ejus gratia sit infinita, quia secundum testimonium Joannis Baptistæ, non ad mensuram dat Deus spiritum homini Christo, ut dicitur Joan. 111. aliis autem datur spiritus ad mensuram; secundum illud ad Ephes. 1v. 7. *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et quidem si hoc referatur ad gratiam unionis, nullam dubitationem habet quod dicitur. Nam aliis quidem Sanctis datum est deos, aut filios Dei esse per participationem ex influentia alicujus doni: quod quia creatum est, necesse est ipsum, sicut & cæteras creaturas, esse finitum; sed Christo secundum humanam naturam datum est ut sit Dei Filius non per participationem, sed per naturam. Naturalis autem Divinitas est infinita. Ex ipsa igitur unione accepit donum infinitum: unde gratia unionis absque omni dubitatione est infinita.

Sed de gratia habituali dubium esse potest: an sit infinita. Cum enim hujusmodi gratia sit etiam donum creatum, confiteri oportet quod habeat essentiam finitam. Potest tamen dici infinita triplici ratione. Primo quidem ex parte recipientis. Manifestum est enim uniuscujusque naturæ creatæ capaciatem esse finitam: quia etsi infinitum bonum recipere possit cognoscendo, & fruendo, non tamen ipsum recipit infinite. Est igitur cujuslibet creaturæ secundum suam speciem & naturam determinata capacitas mensura; quæ tamen divinæ potestati non præjudicat quin possit aliam creaturam majoris capacitas facere. Sed jam non esset ejusdem naturæ secundum speciem; sicut si ternario addatur unitas, jam erit alia species numeri. Quando igitur alicui non tantum datur de bonitate divinæ, quanta est capacitas naturalis speciei suæ, videtur ei secundum aliquam mensuram donatum. Cum vero tota naturalis capacitas impletur, non videtur ei secundum mensuram donatum: quia etsi sit mensura ex parte recipientis, non tamen est mensura ex parte dantis, qui totum est paratus dare; sicut (1) quis vas ad fluvium deferens, absque mensura invenit aquam præparatam, quamvis ipse cum mensura accipiat propter vas determinatam quantitatem, Sic igitur gratia Christi habitualis finita quidem est secundum essentiam, sed infinita, & non secundum mensuram dari dicitur: quia tantum datur, quantum natura creata potest esse capax. Secundo vero ex parte ipsius doni recepti. Considerandum enim est, quod nihil prohibet aliquid secundum essentiam finitum esse quod tamen secundum rationem alicujus formæ infinitum existit. Infinitum enim secundum essentiam est quod habet totam essendi plenitudinem: quod quidem soli Deo convenit, qui est ipse esse. Si autem ponatur esse aliqua forma specialis non in subiecto existens, puta albedo, vel calor; non quidem habere essentiam infinitam, quia essentia ejus esset limitata ad genus, vel speciem, sed tamen plenitudinem illius speciei possideret: unde secundum rationem speciei, absque termino, vel mensura esset, habens quicquid ad illam speciem pertinere potest. Si autem in aliquo subiecto recipitur albedo, vel calor, non habet semper totum quicquid pertinet ad rationem hujus formæ de necessitate, & semper; sed solum quando sic perfecte

habetur sicut perfecte haberi potest, ita scilicet quod modus habendi adæquet rei habitæ potestatem. Sic igitur gratia Christi habitualis finia quidem fuit secundum essentiam, sed tamen dicitur absque termino, & mensura finisse, quia quicquid ad rationem gratiæ poterat pertinere, totum Christus accepit. Alii autem non totum accipiunt, sed unum sic, alius autem sic: *divisiones enim gratiarum sunt*, ut dicitur I. ad Corinth. x11. 4. Tertio autem ex parte cause. In causa enim quodammodo habetur effectus. Cuiusmodi ergo adesset causa infinitæ virtutis ad influendum, habet quod influatur absque mensura, & quodammodo finire, puta si quis haberet fontem qui aquas in infinitum effluere posset aquam absque mensura, & infinite quodammodo diceretur habere. Sic igitur anima Christi infinitam, & absque mensura gratiam habet ex hoc ipso quod habet Verbum sibi unitum, quod est totius emanationis creaturarum indeficiens, & infinitum principium.

Ex hoc autem quod gratia singularis anime Christi est modis prædictis infinita, evidenter colligitur quod gratia ipsius, secundum quod est Ecclesie caput, est etiam infinita. Ex hoc enim quod habet, effundit: unde quia absque mensura spiritus dona accepit, habet virtutem absque mensura effundendi: quod ad gratiam capitis pertinet, ut scilicet sua gratia non solum sufficiat ad salutem hominum aliquorum, sed etiam totius mundi, secundum illud I. Joan. 11. *Et ipse est propitius pro peccatis nostris, & non solum pro nostris, sed etiam pro totius mundi.* Ad id autem & potest plurimum mundorum, si essent.

CAPUT CCXVI.

De plenitudine sapientiæ Christi.

OPORTET autem consequenter dicere de plenitudine sapientiæ Christi. Ubi primo considerandum occurrit, quod cum in Christo sint duæ naturæ, divina scilicet, & humana, quicquid ad utramque naturam pertinet, necesse est quod geminetur in Christo, ut supra dictum est. Sapientia autem & divinæ naturæ convenit, & humanæ. Dicitur enim de Deo Job. 1x. 4. *Sapientis corde est, & fortis robor.* Sed etiam homines interduerunt Scriptura sapientes appellat. sed secundum sapientiam mundanam, secundum illud Hier. 1x. 23. *Non gloriatur sapiens in sapientia sua:* sive secundum sapientiam divinam, secundum illud Matth. xx111. 34. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes & scribas.* Ergo oportet confiteri duas esse in Christo sapientias secundum duas naturas; sapientiam scilicet increatam, quæ ei competit secundum quod est Deus; & sapientiam creatam, quæ ei competit secundum quod est homo. Et secundum quidem quod Deus est, & Verbum Dei, est genita sapientia Patris, secundum illud I. ad Corinth. 1. 24. *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Nihil enim est aliud Verbum interius uniuscujusque intelligentis nisi conceptio sapientiæ ejus. Et quia Verbum Dei supra diximus esse perfectum, & unitum, necesse est quod Dei Verbum sit perfecta conceptio sapientiæ Dei Patris, ut scilicet quicquid in sapientia Dei Patris, continetur per modum ingentis, totum in Verbo continueatur per modum geniti, & concepti. Et inde est quod dicitur Coloss. 11. 3. *quod in ipso, scilicet Christo, sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.*

Hominis autem Christi est duplex cognitio. Una quidem deiformis secundum quod Deum per essentiam videt, & alia videt in Deo, sicut & ipse Deus

intelligendo se ipsum, intelligit omnia alia; per quam visionem & ipse Deus beatus est, & omnis creatura rationalis perfecte Deo fruens. Quia igitur Christum dicimus esse humanæ salutis auctorem, necesse est dicere, quod talis cognitio sic anime Christi conveniat ut deest auctorem. Principium autem & immobile esse oportet, & virtute præstantissimum. Conveniens igitur fuit ut illa Dei visio in qua beatitudo hominum, & salus æterna consistit, excellentius præ cæteris Christo conveniat, & tamquam immobili principio. Hæc autem differentia invenitur mobilium ad immobilia, quod mobilia propriam perfectionem non à principio habent, in quantum mobilia sunt, sed eam per successionem temporis assequuntur; mobilia vero, in quantum hujusmodi semper obriunt suas perfectiones ex quo esse incipiunt. Conveniens igitur fuit Christum humanæ salutis auctorem ab ipso suæ incarnationis principio plenam Dei visionem possedisse, non autem per temporis successionem pervenisse ad ipsam, ut Sancti alii perveniunt. Conveniens etiam fuit ut præ cæteris creaturis illa anima divina visione beatificaretur quæ Deo propinquius conjungebatur: in qua quidem visione gradus attenditur secundum quod aliqui aliis clarius Deum vident, qui est omnium rerum causa. Quanto autem aliqua causa plenus cognoscitur, tanto in ipsa plures ejus effectus perscipi possunt. Non enim magis cognoscitur causa, nisi virtus ejus plenus cognoscatur; cuius virtutis cognitio sine cognitione effectuum esse non potest: nam quantitas virtutis secundum effectus mensurari solet. Et inde est eorum quod essentiam Dei vident, aliqui plures effectus, vel rationes divinarum operum in ipso Deo inspicunt, quam alii qui minus clare vident: & secundum hoc inferiores Angeli à superioribus instruantur, ut supra jam diximus. Anima igitur Christi summam perfectionem divinæ visionis obtinens inter creaturas cæteras, omnia divina opera, & rationes ipsorum, quæcumque sunt, erunt, vel fuerunt, in ipso Deo plene intueatur, ut non solum homines, sed etiam supremos Angelorum illuminant: & ideo Apostolus dicit ad Colossens. 11. 3. *quod in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi:* & ad Hebr. 1v. 13. *quod omnia nuda, & aperta sunt oculis ejus.* Non tamen anima Christi ad comprehensionem Divinitatis pertingere potest. Nam, ut supra dictum est, illud cognoscendo comprehenditur quod tantum cognoscitur, quantum cognoscibile est. Unumquodque enim cognoscibile est in quantum est ens, & verum; esse autem divinum est infinitum, similiter & veritas ejus. Infinite igitur Deus cognoscibilis est. Nulla autem creatura infinite cognoscere potest, etsi infinitum sit quod cognoscit. Nulla igitur creatura Deum videndo comprehendere potest. Est autem anima Christi creatura, & quicquid in Christo ad humanam naturam tantum pertinet, creatum est: alioquin non erit in Christo alia natura humanitatis à natura Divinitatis, quæ sola increata est. Hypostasis autem Dei Verbi, sive persona increata est, quæ una est in duabus naturis, ratione cuius Christum non dicimus creaturam, loquendo simpliciter, quia nomine Christi importatur hypostasis; dicimus tamen animam Christi, vel corpus Christi esse creaturam. Anima igitur Christi Deum non comprehendit, sed Christus Deus comprehendit sua sapientia increata; secundum quem modum Dominus dicit Matth. x1. 27. *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, de comprehensionis ejus notitia loquens.*

Est autem considerandum, quod ejusdem rationis est comprehendere essentiam alicujus rei, & virtutem ipsius: unumquodque enim potest agere in quantum est ens actu. Si igitur anima Christi essentiam Divinitatis comprehendere non valet, ut ostensum est, impossibile est ut divinam virtutem comprehendat. Comprenderet autem, si cognosceret quidquid Deus facere potest, & quibus rationibus effectus producere possit. Hoc autem est impossibile. Non igitur anima Christi cognoscit quidquid Deus facere potest, vel quibus rationibus possit operari.

Sed quia Christus etiam secundum quod homo, omni creaturæ à Deo Patre præpositus est, conveniens est ut omnium quæ à Deo qualitercumque facta sunt, in ipsius divine essentia visione plenam cognitionem percipiat: & secundum hoc anima Christi omnisciens dicitur, quia plenam notitiam habet omnium quæ sunt, erunt, vel fuerunt. Aliarum vero creaturarum Deum videntium quædam plenius, & quædam minus plene prædictorum effectuum in ipsa Deivisione cognitionem percipiunt.

Præter hanc autem rerum cognitionem, qua res ab intellectu creato cognoscuntur ipsius divine essentia visione, sunt alii modi cognitionis, quibus à creaturis habetur rerum cognitio. Nam Angeli præter cognitionem matutinam, qua res in verbo cognoscunt, habent cognitionem vespertinam, qua cognoscunt res in propriis naturis. Hujusmodi autem cognitio aliter competit hominibus secundum naturam suam, atque aliter Angelis. Nam homines secundum naturæ ordinem intelligibilem rerum veritatem à sensibus colligunt, ut Dionysius dicit, ita scilicet quod species intelligibiles in eorum intellectibus actione intellectus agentis à phantasmatis abstrahuntur; Angeli vero per influxum divini luminis rerum scientiam acquirunt, ut scilicet sicut à Deo res in esse procedunt, ita etiam in intellectu angelico à Deo rerum rationes, sive similitudines imprimantur. In utrisque autem, tam hominibus, quam Angelis, supra rerum cognitionem quæ competit eis secundum naturam, invenitur quædam supernaturalis cognitio mysteriorum divinorum, de quibus & Angeli illuminantur ab Angelis, & homines etiam de his prophetica revelatione instruantur.

Et quia nulla perfectio creaturis exhibitæ animæ Christi, quæ est creaturarum excellentissima, deneganda est, convenienter præter cognitionem qua Dei essentiam videt, & omnia in ipsa, triplex alia cognitio est ei attribuenda. Una quidem experimentalis, sicut aliis hominibus, in quantum aliqua per sensus cognovit, ut competit humane nature. Alia vero divinitus infusa, ad cognoscenda omnia illa ad quæ naturalis cognitio hominis se extendit, vel extendere potest. Conveniens enim fuit ut humana natura à Dei Verbo assumpta in nullo à perfectione deficeret, ut pote per quam tota humana natura restauranda esset. Est autem imperfectum omne quod in potentia existit, antequam reducat in actum. Intellectus autem humanus est in potentia ad intelligibilia quæ naturaliter homo intelligere potest. Omnium igitur horum scientiam divinitus anima Christi per species influxas accepit per hoc quod tota potentia intellectus humani fuit reducta ad actum. Sed quia Christus secundum humanam naturam non solum fuit reparator nature, sed & gratiæ propagator, affuit ei etiam tertia cognitio, qua plenissime cognovit quidquid ad mysteria gratiæ potest pertinere, quæ naturalis hominis cog-

(1) Vulgata *Jesus*.

nitionem excedunt, sed cognoscuntur ab hominibus per donum sapientiæ, vel per spiritum prophetiæ. Nam ad hujusmodi cognoscenda est in potentia intellectus humanus, licet aliorum agente reducatur in actum. Nam ad naturalia cognoscenda reducitur in actum per lumen intellectus agentis; horum autem cognitionem consequitur per lumen divinum.

Pateat igitur ex prædictis, quod anima Christi summum cognitionis gradum inter cæteras creaturas obtinuit quantum ad Dei visionem, qua Dei essentia videtur, & alia in ipsa; etiam similiter quantum ad cognitionem mysteriorum gratiæ; nec non quantum ad cognitionem naturalium scibilium; unde in nulla harum trium cognitionum Christus proficere potuit. Sed manifestum est quod res sensibiles per temporis successione magis ac magis sensibus corporis experiendo cognovit: & ideo solum quantum ad cognitionem experimentalem Christus potuit proficere, secundum illud Luc. 11. 52. (1) *Puer proficiebat sapientia, & ætate*: quamvis possit & hoc aliter intelligi, ut profectus sapientiæ Christi dicatur non quo ipse fit sapientior, sed quo sapientiæ proficiebat in aliis, quia scilicet per ejus sapientiam magis ac magis instruiebantur. Quod dispensative factum est, ut se aliis hominibus conformem ostenderet, ne si in puerili ætate perfectam sapientiam demonstrasset, incarnationis mysterium phantasticum videretur.

CAPUT CCXVII.

De materia corporis Christi.

Secundum præmissa igitur evidenter apparet qualis debuit esse corporis Christi formatio. Poterat siquidem Deus corpus Christi ex limo terræ formare, vel ex quacumque materia, sicut formavit corpus primi parentis; sed hoc humane restorationi, propter quam Filius Dei, ut diximus, carnem assumpsit, congruum non fuisse. Non enim sufficerent natura humani generis ex primo parente derivata, quæ sananda erat, in pristinum honorem restituta esset, si aliunde corpus assumeret diaboli victor, & mortis triumphator, sub quibus humanum genus captivum tenebatur propter peccatum primi parentis. Dei autem perfecta sunt opera, & ad perfectum perducit quod reparare intendit, ut etiam plus adjiciat quam fuerat subtractum, secundum illud Apostoli Rom. v. Gratia Dei per Christum amplius abundavit quam delictum Adæ. Conveniens igitur fuit ut Dei Filius corpus assumeret de natura propagatum ab Adam.

Adhuc. Incarnationis mysterium hominibus profectum per fidem redditur. Nisi enim homines crederent Dei Filium esse qui homo videbatur, non sequerentur eum homines ut salutis auctorem: quod Judæis accidit, qui ex incarnationis mysterio propter incredulitatem, damnationem potius quam salutem sunt consecuti. Ut ergo hoc ineffabile mysterium facilius crederetur, Filius Dei sic omnia dispensavit ut se verum hominem esse ostenderet: quod non ita videretur, si aliunde naturam sui corporis acciperet quam ex natura humana. Conveniens igitur fuit ut corpus à primo parente propagatum assumeret.

Item. Filius Dei homo factus humano generi salutem adhibuit, non solum conferendo gratiæ remedium, sed etiam præbendo exemplum, quod repudiari non potest. Alterius enim hominis & doctrina, & vita in dubium verti potest propter defectum humane cognitionis, & veritatis. Sed sicut quod Filius Dei

Dei docet, indubitanter creditur verum; ita quod operatur, creditur indubitanter bonum. Oportuit autem ut in eo exemplum acciperemus & gloriæ quam speramus, & virtutis qua ipsam mereremur: utrumque enim exemplum minus efficax esset, si aliunde naturam corporis assumpsisset quam unde alii homines assumunt. Si cui enim persuaderetur quod tolleraret passiones, sicut Christus sustinuit, quod speraret se resurrecturum, sicut Christus resurrexit; posset excusationem præterdere ex diversa corporis conditione. Ut igitur exemplum Christi efficacius esset, conveniens fuit ut non aliunde corporis naturam assumeret quam de natura quæ à primo parente propagatur.

CAPUT CCXVIII.

De formatione corporis Christi, qua non est ex semine.

NON tamen fuit conveniens ut eodem modo formaretur corpus Christi in humana natura, sicut formantur aliorum hominum corpora. Cum enim ad hoc naturam assumeret, ut ipsam à peccato mundaret, oportebat ut tali modo assumeret quod nullum contagium peccati incurreret. Homines autem peccatum originale incurrunt ex hoc quod generantur per virtutem activam humanam, quæ est in virili semine, quod est secundum seminale rationem in Adam peccante præexistisse. Sicut enim primus homo originale justitiam transfudisset in posteris simul cum transfusione nature; ita etiam originale culpam transfudit transfundendo naturam, quod est per virtutem activam virilis seminis. Oportuit igitur absque virili semine, Christi formari corpus.

Item. Virtus activa virilis seminis naturaliter agit: & ideo homo qui ex virili semine generatur, non subito perducitur ad perfectum, sed determinatis processibus. Omnia enim naturalia per determinata media ad determinatos fines procedunt. Oportebat autem corpus Christi in ipsa assumptione perfectum esse, & anima rationali informatum, quia corpus est assumptibile à Dei Verbo in quantum est anima rationali unitum, licet non esset perfectum secundum debitam quantitatem. Non ergo corpus Christi formari debuit per virilis seminis virtutem.

CAPUT CCXIX.

De causa formationis corporis Christi.

CUM autem corporis humani formatio naturaliter sit ex virili semine, quocumque alio modo corpus Christi formatum fuerit, supra naturam fuit talis formatio. Solum autem Deus instituitur nature est, qui supernaturaliter in rebus naturalibus operatur, ut supra dictum est. Unde relinquunt quod solus Deus illud corpus miraculose formavit ex materia humane nature. Sed cum omnis Dei operatio in creatura sit virtutis personis communis, tamen per quamdam convenientiam formatio corporis Christi attribuitur Spiritui Sancto: est enim Spiritus Sanctus amor Patris, & Filii, quo se invicem, & nos diligunt. Deus autem, ut Apostolus ad Ephesios 11. dicit, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, Filium suum incarnari constituit. Convenienter igitur formatio Spiritui Sancto attribuitur.

Item. Spiritus Sanctus omnium gratiarum est actor, cum sit primum in quo omnia dona gratis donantur. Hoc autem fuit superabundantis gratiæ ut humana natura in unitatem divine personæ assumere-

tur, ut ex supradictis patet. Ad demonstrandum igitur hujusmodi gratiam formatio corporis Christi Spiritui Sancto attribuitur.

Convenienter etiam hoc dicitur secundum similitudinem humani verbi, & spiritus. Verbum enim humanum in corde existens, similitudinem gerit æterni Verbi secundum quod existit in Patre. Sicut autem humanum verbum vocem assumit, ut sensibilibus hominibus intescat; ita & Verbum Dei carnem assumpsit, ut visibiliter hominibus appareret. Vox autem humana per hominis spiritum formatur. Unde & caro Verbi Dei per Spiritum Verbi formari debuit.

CAPUT CCXX.

Expositio articuli in Symbolo positi de conceptione, & natiuitate Christi.

Ad excludendum igitur errorem Ebionis, & Cerinthi, qui corpus Christi ex virili semine formatum dixerunt, dicitur in Symbolo Apostolorum: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto loco cuius in Symbolo Patrum dicitur: Et incarnatus est de Spiritu Sancto*, ut non phantasticum corpus secundum Manichæos, sed veram carnem assumpsisse crederetur. Additum est autem in Symbolo Patrum, *Propter nos homines*, ad excludendum Origenis errorem, qui posuit virtute passionis Christi etiam dæmones liberandos. Additum est etiam in eodem, *Propter nostram salutem*, ut mysterium incarnationis Christi sufficiens ad humanam salutem ostendatur, contra hæresim Nazaræorum, qui fidem Christi sine operibus legis ad salutem humanam non sufficere putabant. Additum etiam est, *Descendit de cælis*, ad excludendum errorem Photini, qui Christum purum hominem assererat, dicens eum ex Maria sumpsisse initium, ut magis per bonæ vitæ meritum in terris habens principium ad cælum ascenderet, quam celestem habens originem, assumendo carnem, descenderet ad terram. Additur etiam, *Et homo factus est*, ad excludendum errorem Nestorii, secundum cuius positionem Filius Dei, de quo Symbolum loquitur, magis inhabitator hominis quam homo esse diceretur.

CAPUT CCXXI.

Quod conveniens fuit Christum nasci ex virgine.

CUM autem ostensum sit, quod de materia humane nature conveniebat Filium Dei carnem assumere; materiam autem in humana generatione ministrat femina; conveniens fuit ut Christus de femina carnem assumeret, secundum illud Apostoli ad Galat. 1v. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*. Femina autem indiget viri commixtione, ad hoc quod materia quam ipsa ministrat, formetur in corpus humanum. Formatio autem corporis Christi fieri non debuit per virtutem virilis seminis, ut supra jam dictum est. Unde absque commixtione virilis seminis illa femina concepit ex qua Filius Dei carnem assumpsit. Tanto autem aliquis magis spiritualibus donis repletur, quanto magis à carnalibus separatur. Nam per spiritalia homo sursum trahitur, per carnalia vero deorsum. Cum autem formatio corporis Christi fieri deberet per Spiritum Sanctum, oportuit illam feminam de qua Christus corpus assumpsit, maxime spiritualibus donis repleti, ut per Spiritum Sanctum non solum anima fecundaretur virtutibus, sed etiam venter prole divina. Unde oportuit non solum

lum mentem ejus esse immunem à peccato, sed etiam corpus ejus ab omni corruptela carnalis concupiscentiæ elongari. Unde non solum ad concipiendum Christum virilem commixtionem non est experta, sed nec ante, nec postea. Hoc etiam conveniebat ei qui nascebatur ex ipsa. Ad hoc enim Dei Filius veniebat in mundum carne assumpta, ut nos ad resurrectionis statum promoveret, in quo neque nubent, neque nubentur, sed erunt homines sicut Angeli in cælo. Unde & continentia, & integritas doctrinam introduxit, ut in fidelium vita resplenderet aliquoties gloriæ futuræ imago. Conveniens ergo fuit ut etiam in suo ortu vitæ integritatem commendaret nascendo ex virgine: & in Symbolo Apostolorum dicitur: *Natus ex virgine Maria*. In Symbolo autem Patrum, ex virgine Maria dicitur incarnatus: per quod Valentini error excluditur, cæterorumque, qui corpus Christi dixerunt aut esse phantasticum, aut esse alterius naturæ, & non esse ex corpore virginis sumptum, atque formatum.

CAPUT CCXXIII.

Quod beata virgo sit mater Christi.

Error autem Nestorii ex hoc excluditur, qui beatam Mariam matrem Dei confiteri volebat. In utroque autem Symbolo dicitur, Filius Dei est natus, vel incarnatus ex virgine Maria. Fœmina autem ex qua aliquis homo nascitur, mater illius dicitur ex eo quod materiam ministrat humano conceptui. Unde beata Virgo Maria, quæ materiam ministravit conceptui Filii Dei, vera mater Filii Dei dicenda est. Non enim refert ad rationem matris, quacumque virtute materia ministrata ab ipsa formetur. Non igitur minus mater est quæ materiam ministravit Spiritui Sancto formandam, quam quæ materiam ministrat formandam virtute virilis seminis. Si quis autem dicere velit, beatam Virginem Dei matrem non debere dici, quia non est ex ea assumpta Divinitas, sed caro sola, sicut dicebat Nestorius; manifeste vocem suam ignorat. Non enim ex hoc aliqua dicitur alienus mater, quia totum quod in ipso est, ex ea sumatur. Homo enim constat ex anima & corpore, magisque est homo id quod est secundum animam, quam id quod est secundum corpus. Anima autem nullius hominis à matre sumitur; sed vel à Deo immediate creatur, ut veritas habet; vel si esset ex traditione, ut quidam posuerunt, non numeretur à matre, sed magis à patre, quia in generatione cæterorum animalium, secundum Philosophorum doctrinam, masculus dat animam, fœmina vero corpus. Sicut igitur cujuslibet hominis mater aliqua fœmina dicitur ex hoc quod ab ea corpus ejus assumitur; ita Dei mater beata Virgo Maria dici debet, si ex ea assumptum est corpus Dei. Oportet autem dicere, quod sit corpus Dei, si assumitur in unitate personæ Filii Dei, qui est verus Deus. Conscientibus igitur humanam naturam esse assumptam à Filio Dei in unitate personæ, necesse est dicere, quod beata Virgo Maria sit mater Dei. Sed quia Nestorius negabat unam personam esse Dei & hominis Jesu Christi, ideo ex consequenti negabat Virginem Mariam esse Dei matrem.

CAPUT CCXXIII.

Quod Spiritus Sanctus non sit pater Christi.

Licet autem Filius Dei dicatur de Spiritu Sancto, & ex Maria Virgine incarnatus, & conceptus,

non tamen dicendum est, quod Spiritus Sanctus sit pater hominis Christi, licet beata Virgo ejus mater dicatur. Primo quidem quia in beata Maria Virgine invenitur totum quod pertinet ad matris rationem. Materiam enim ministravit conceptui Spiritui Sancto formandam, ut requirit matris ratio. Sed ex parte Spiritus Sancti non invenitur totum quod ad rationem patris exigitur. Est enim de ratione patris ut ex sua natura filium sibi connaturalem producat. Unde si fuerit aliquid agens quod faciat aliquid non ex sua substantia, nec producat ipsum in similitudinem suæ naturæ, pater ejus dici non poterit. Non enim dicimus quod homo sit pater eorum quæ facit per artem, nisi forte secundum metaphoram. Spiritus autem Sanctus est quidem Christo connaturalis secundum divinam naturam, secundum quam pater Christi non est, sed magis ab ipso procedens; secundum autem naturam humanam non est Christo connaturalis: est enim alia natura humana, & divina in Christo, ut supra dictum est. Neque in naturam humanam est versam aliquid de natura divina, ut supra dictum est. Relinquitur ergo quod Spiritus Sanctus pater hominis Christi dici non possit.

Item, in unoquoque filio id quod quod est principalis in ipso, est à patre; quod autem secundarium, à matre. In aliis enim animalibus anima est à patre, corpus vero à matre; in homine autem est anima rationalis à patre non sit, sed à Deo creata, virtus tamen paterni seminis dispositivo operatur ad formam. Id autem quod principalis est in Christo, est persona verbi, quæ nullo modo est à Spiritu Sancto. Relinquitur ergo quod Spiritus Sanctus pater Christi dici non possit.

CAPUT CCXXIV.

De sanctificatione matris Christi.

Quia igitur, ut ex prædictis apparet, beata Virgo Maria mater Filii Dei facta est, de Spiritu Sancto concipiens, decuit ut excellentissima puritate mundaretur, per quam congrueret tanto filio: & ideo credendum est eam ab omni labe actualis peccati immunem fuisse non tantum mortalis, sed etiam venialis: quod nulli Sanctorum convenire potest post Christum, cum dicitur I. Joan. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Sed de beata Virgine matre Dei intelligi potest quod Cant. 1v. 7. dicitur: *Mater pulchra es, amica mea, & macula non est in te.* Nec solum à peccato actuali immunis fuit, sed etiam ab originali, speciali privilegio mundata. Oportuit siquidem quod cum peccato originali conciperetur, utpote quæ ex utroque sexus commixtione concepta fuit. Hoc enim privilegium sibi soli servabatur ut virgo conciperet Filium Dei. Commixtio autem sexus, quæ sine libidine esse non potest post peccatum primi parentis, transmittit peccatum originale in prolem. Similiter etiam quia si cum peccato originali concepta non fuisset, non indigeret per Christum redimi: & sic non esset Christus universalis hominum redemptor: quod derogat dignitati Christi. Est ergo tenendum, quod cum peccato originali concepta fuit, sed ab eo quodam speciali modo purgata fuit. Quidam enim à peccato originali purgantur post natiuitatem ex utero, sicut qui in baptismo sanctificantur. Quidam autem quodam privilegio gratiæ etiam in matris utero sanctificantur, leguntur, sicut de Hieremia dicitur Hier. 1. 5. *Præiusquam te formarem in utero,*

CAPUT CCXXV.

De perpetua virginitate matris Christi.

Si autem per primam sanctificationem sic fuit contra omnem motum peccati munita, multo magis in ea (1) exercuit gratia, fomesque peccati in ea est debilitatus, vel etiam totaliter sublatus, Spiritu Sancto in ipsa secundum verbum Angeli superveniente, ad corpus Christi ex ea formandum. Unde postquam facta est sacrarium Spiritus Sancti, & habitaculum Filii Dei, nefas est credere non solum aliquem motum peccati in ea fuisse, sed nec etiam carnalis concupiscentiæ delectationem eam fuisse expertam. Et ideo abominandus error est Elvidii, qui etiam si asserat Christum ex virgine conceptum & natum, dixit tamen eam postmodum ex Joseph alios filios genuisse.

Nec hoc ejus suffragatur errori quod Matthæi 1. 25. dicitur, quod non cognovit eam Joseph, scilicet Mariam, donec peperit filium suum primogenitum; quasi postquam peperit Christum, eam cognoverit: quia donec in hoc loco non significat tempus finitum, sed indeterminatum. Est enim consuetudo sacra Scripturæ ut usque tunc specialiter asserat aliquid factum, vel non factum, quousque in dubium poterat venire; sicut dicitur in Psalm. cix. 1. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Dubium enim esse poterat an Christus sederet ad dexteram Dei, quando non viderentur ei inimici esse subjecti; quod postquam innotuerit, nullus remanebit dubitandi locus. Similiter etiam dubium esse poterat, an ante partum Filii Dei Joseph Mariam cognoverit; unde hoc Evangelista removere curavit, quasi indubitabile relinquens quia post partum non fuit cognita.

Nec etiam ei suffragatur quod Christus dicitur ejus primogenitus, quasi post ipsum alios genuerit filios. Solet enim in Scriptura primogenitus dici ante quem nullus genitus, etiam post ipsum nullus sequatur; sicut patet de primogenitis qui secundum legem sanctificabantur Domino, & sacerdotibus offerbantur.

Nec etiam ei suffragatur quod in Evangelio alii dicuntur fratres Christi fuisse, quasi mater ejus habuerit filios. Solet enim Scriptura fratres dicere omnes qui sunt ejusdem cognationis, sicut Abraham Lothum fratrem nominavit, cum tamen esset nepos ejus. Et secundum hoc nepotes Mariæ, & alii ejus consanguinei, fratres Christi dicuntur, & etiam consanguinei Joseph, qui pater Christi putabatur.

Et ideo in Symbolo dicitur: *Qui natus est de Virgine Maria; quæ quidem virgo dicitur absolute, quæ & ante partum, & in partu, & post partum Virgo permansit.* Et quidem quod ante partum, & post partum ejus virginitas derogatum non fuerit, satis jam dictum est. Sed nec in partu ejus virginitas fuit violata. Corpus enim Christi, quod ad discipulos januis clausis intravit, potuit eadem poetate de utero clauso matris exire. Non enim decebat ut integritatem nascendo tolleretur, qui ad hoc nascebatur ut corrupta in integrum reformaretur.

CAPUT CCXXVI.

De defectibus assumptis à Christo.

Sicut autem conveniens fuit ut Filius Dei naturam assumens humanam propter humanam salutem,

M 2

in

(1) Al. exercuit.

in natura assumpta salutis humane finem ostenderet per gratia, & sapientia perfectionem, ita etiam conveniens fuit quod in humana natura assumpta à Dei Verbo conditiones aliquae existerent quae congruerent decentissimo liberationis modo humani generis. Fuit autem congruentissimus modus ut homo, qui per injustitiam perierat, per justitiam repararetur. Exigit autem hoc justitiae ordo ut qui poenae alicujus peccando factus est debitor, per solutionem poenae liberetur. Quia vero quae per amicos facimus, aut patimur, aliquoties nos ipsi facere, aut pati videmur, eo quod amor est mutua virtus ex duobus se amantibus quodammodo faciens unum; non discordat à justitiae ordine, si aliquis liberetur, amico ejus satisfaciendo pro ipso. Per peccatum autem primi parentis perditio in totum humanum genus devenerat; nec alicujus hominis poena sufficere poterat, ut totum genus humanum liberaret: non enim erat condigna satisfactio aequivalens, ut uno homine puro satisfaciendo omnes homines liberarentur: similiter etiam nec sufficiebat secundum justitiam ut Angelus ex amore humani generis pro ipso satisficeret: Angelus enim non habet dignitatem infinitam, ut satisfactio ejus pro infinitis, & infinitorum peccatis sufficere posset. Solus autem Deus est infinita dignitatis, qui carne assumpta pro homine sufficenter satisfacere poterat, ut supra jam diximus. Talem igitur oportuit ut humanam naturam assumeret in qua pati posset pro homine ea quae homo peccando meruit ut pateretur, ad satisfaciendum pro homine. Non autem omnis poena quam homo peccando incurrit, est ad satisfaciendum idonea. Provenit enim peccatum hominis ex hoc quod à Deo averit, conversus ad commutabilia bona. Panitur autem homo pro peccato in utrisque: nam & privatur gratia, & ceteris donis, quibus Deo conjungitur; & meretur etiam pati molestiam, & defectum in eo propter quod est à Deo aversus. Ille igitur ordo satisfactions requirit ut per poenas quas peccator in bonis commutabilibus patitur, revocetur ad Deum. Huic autem revocationi contrariae sunt illae poenae quibus homo separatur à Deo. Nullus igitur per hoc Deo satisfacit quod privatur gratia, vel quod ignorat Deum, vel quod habet inordinatam animam, quamvis hoc sit poena peccati; sed per hoc quod in se ipso aliquem dolorem sentit, & in exterioribus rebus damnatur. Non igitur Christus illos defectus assumere debuit quibus homo separatur à Deo, licet sint poena peccati, sicut privatio gratiae, ignorantia, & hujusmodi: per hoc enim minus idoneus ad satisfaciendum rediret; quinimo ad hoc quod esset pactor humanae salutis, requirebatur ut plenitudinem gratiae, & sapientiae possideret, sicut jam dictum est. Sed quia homo per peccatum in hoc positus erat ut necessitate moriendi haberet, & ut secundum corpus, & animam esset passibilis; hujusmodi defectus Christus suscipere voluit, ut mortem pro hominibus patiendo genus humanum redimeret.

Est autem attendendum, quod hujusmodi defectus sunt Christo, & nobis communes; alia tamen ratione inveniuntur in Christo, & in nobis. Hujusmodi enim defectus, ut dictum est, poena sunt primi peccati. Quia igitur nos per vitium originem culpam originalem contrahimus, per consequens hos defectus dicimus contractos habere. Christus autem ex sua origine nullam maculam peccati contraxit, hos autem defectus ex sua voluntate accepit: unde dici non debet, quod habuit hos defectus contractos, sed magis assumptos: illud enim contrahitur quod

cum alio ex necessitate trahitur. Christus autem potuit assumere humanam naturam sine hujusmodi defectibus, sicut sine culpa foeditate assumpsit: & hoc rationis ordo poscere videbatur ut qui fuit immunis à culpa, esset immunis à poena. Et sic patet quod nulla necessitate neque vitiate originis, neque justitiae, hujusmodi defectus fuerunt in eo: neque relinquuntur quod non contracti, sed voluntarie assumpti fuerunt in eo.

Quia vero corpus nostrum praedictis defectibus subjacet in poenam peccati, nam ante peccatum ab his eramus immunes; convenienter Christus, in quantum hujusmodi defectus in sua carne assumpsit, dicitur similitudinem peccati gessisse, secundum illud Apostoli ad Roman. vi. 11. 3. *Deus misit Filium suum in similitudinem carnis peccati.* Unde & ipsa Christi passibilitas, vel passio ab Apostolo peccatum nominatur, cum subdit: *Et de peccato damnavit peccatum in carne.* & Rom. vi. 10. *Quod mortuus est peccato, mortuus est semel.* Et quod est mirabilis, hac etiam ratione dicit Apostolus ad Galat. iii. 13. quod est factus pro nobis maledictum. Hac etiam ratione dicitur simplicem nostram necessitatem assumpsisse, scilicet poenae, ut duplam nostram consumeret, scilicet culpae, & poenae.

Est autem considerandum ulterius, quod defectus poenales in corpore duplices inveniuntur. Quidam communes omnibus, ut esuries, sitis, lassitudo post laborem, dolor, mors, & hujusmodi. Quidam vero non sunt omnibus communes, sed quorundam hominum proprii, ut caecitas, lepra, febris, membrorum mutilatio, & hujusmodi. Horum autem defectuum haec est differentia, quia defectus communes in nobis ab alio traducuntur, scilicet ex primo parente, qui eos pro peccato incurrit; defectus autem proprii ex particularibus causis in singulis hominibus innascuntur. Christus autem ex se ipso nullam causam defectus habebat nec ex anima, quae erat gratia, & sapientia plena, & Verbo Dei unita; nec ex corpore, quod erat optime organizatum, & dispositum, omnipotentis virtute Spiritus Sancti compactum: sed sua voluntate dispensative ad nostram salutem procurandam, aliquos defectus suscepit. Illos igitur suscipere debuit qui ab alio derivantur ad alios, scilicet communes; non proprios, qui in singulis ex causis propriis innascuntur. Similiter etiam quia principaliter venerat ad restaurandum humanam naturam, illos defectus suscipere debuit qui in tota natura inveniuntur. Patet etiam secundum praedicta quod ut Damascenus dicit, Christus assumpsit defectus nostros indetectabiles, id est quibus detrahi non potest. Si enim defectum scientiae, vel gratiae suscepisset, aut etiam lepram, aut caecitatem, aut aliquid hujusmodi; hoc ad derogationem dignitatis Christi pertinere videretur, & esset hominibus detraheandi occasio, quae nulla datur ex defectibus totius naturae.

CAPUT CCXXXVII.

Quare Christus mori voluit.

Manifestum igitur est secundum praedicta quod Christus aliquos defectus nostros suscepit non ex necessitate, sed propter aliquem finem, scilicet propter salutem nostram. Omnis autem potentia, & habitus, sive habitus ordinatur ad actum sicut ad finem: unde passibilitas ad satisfaciendum, vel merendum non sufficit sine passione in actu. Non enim aliquis dicitur bonus, vel malus ex eo quod potest

lia agere, sed ex eo quod agit, nec laus, & vituperium debentur potentiae, sed actui. Unde & Christus non solum passibilitatem nostram suscepit ut nos salvaret, sed etiam ut pro peccatis nostris satisfaceret, voluit pati. Passus est autem pro nobis ea quae ut nos pateremur ex peccato primi parentis meruimus: quorum praecipuum est mors, ad quam omnes aliae passiones humanae ordinantur sicut ad ultimum. Stipendium enim peccati mors est, ut Apostolus dicit ad Rom. vi. 23. Unde & Christus pro peccatis nostris voluit mortem pati, ut dum poenam nobis debitam ipse sine culpa susciperet, nos à reatu mortis liberaret; sicut aliquis debito poenae liberaretur, alio pro eo poenam sustinente. Mori etiam voluit, ut non solum mors ejus esset nobis satisfactionis remedium, sed etiam salutis sacramentum, ut ad similitudinem mortis ejus nos carnali vitae moriamur, in spiritualem vitam translati, secundum illud I. Petri iii. 8. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu.* Mori etiam voluit, ut nobis mors ejus esset perfectae virtutis exemplum. Quantum ad charitatem quidem, quia majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, ut dicitur Joann. xv. 13. Tanto enim quisque magis amare ostenditur, quanto plura, & graviora pro amico pati non refugit. Omnium autem humorum malorum gravius est mors, per quam tollitur vita humana: unde nullum magis signum dilectionis esse potest quam quod homo pro amico vero se morti exponat. Quantum ad fortitudinem vero, quae propter adversa à justitia non recedit, quia maxime ad fortitudinem pertinere videtur ut etiam nec timore mortis aliquis à virtute recedat: unde dicit Apostolus Hebr. ii. 14. de passione Christi loquens: *Ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Dum enim pro veritate mori non recusavit, exclusit timorem moriendi, propter quem homines servituti peccati plerumque subduntur. Quantum ad patientiam vero quae in adversis tristitiam hominem obsorvere non sinit; sed quanto sunt majora adversa, tanto magis in his relictur patientiae virtus: unde in maximo malorum, quod est mors, perfectae patientiae datur exemplum, si absque mentis turbatione sustineatur: quod de Christo Propheta praedixit dicens, Isai. lii. 7. *Tamquam agnus coram tonante se obmutescet, & non aperiet os suum.* Quantum ad obedientiam vero, quia tanto laudabilior est obedientia, quanto in difficiliore quis obedit: omnium autem difficillimum est mors. Unde ad perfectam obedientiam Christi commendandam, dicit Apostolus ad Philippen. ii. 8. quod factus est obediens Patri usque ad mortem.

CAPUT CCXXXVIII.

De morte crucis.

EX eisdem autem causis apparet quare mortem crucis voluit pati. Primo quidem quia hoc convenit quantum ad remedium satisfactionis: convenit enim homo puniri per ea in quibus peccavit: *Per quae enim peccat quis, per haec & torquetur,* ut dicitur Sapientiae xi. 17. Peccatum autem hominis primum fuit per hoc quod pomum arboris ligni scientiae boni & mali contra praecipuum Dei comedit: loco cuius Christus se ligno affigi permisit, ut exolveret quae non rapuit, sicut de eo Psalmista dicit in Psal.

lviii. *Convenit etiam quantum ad sacramentum. Voluit enim Christus ostendere sua morte, ut sic moreretur vita carnali quod spiritus noster in superna elevaretur: unde & ipse dicit Joann. xii. 32. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Convenit etiam quantum ad exemplum perfectae virtutis. Homines enim quandoque non minus refugiant vituperabile genus mortis quam mortis acerbissimam: unde ad perfectionem virtutis pertinere videtur ut propter bonum virtutis etiam aliquis vituperabilem mortem non refugiat pati. Unde Apostolus ad commendandam perfectam obedientiam Christi, cum dixisset de eo quod factus est obediens usque ad mortem, subdidit: *Mortem autem crucis: quae quidem mors turpissima videbatur, secundum illud Sapient. ii. 20. Mortis turpissima condemnemus eum.*

CAPUT CCXXXIX.

De morte Christi.

CUM autem in Christo conveniant in unam personam tres substantiae, scilicet corpus, anima, & Divinitas Verbi, quarum duae, scilicet anima, & corpus, unitae sunt in unam naturam; in morte quidem Christi separata est unio corporis & animae: aliter enim corpus vere mortuum non fuisset: mors enim corporis nihil est aliud quam separatio animae ab ipso. Neutrum tamen separatim est à Dei Verbo quantum ad unionem personae. Ex unione autem animae & corporis resultat humanitas: unde separata anima à corpore Christi per mortem, in triduo mortis homo dici non potuit. Dicitur est autem supra, quod propter unionem in persona humanae naturae ad Dei Verbum, quicquid dicitur de homine Christo, potest & convenienter de Dei Filio praedicari. Unde cum in morte manserit unio personalis Filii Dei fam ad animam, quam ad corpus Christi, quicquid de utroque eorum dicitur, poterat de Dei Filio praedicari. Unde & in Symbolo dicitur de Filio Dei, quod sepultus est, propter hoc quod corpus sibi unum in sepulchro jacuit, & quod descendit ad inferos, anima descendente.

Est etiam considerandum, quod masculinum genus designat personam, neutrum vero naturam: unde in Trinitate dicimus, quod Filius est alius à Patre, non aliud. Secundum hoc ergo in triduo mortis Christus fuit totus in sepulchro, totus in inferno, totus in caelo, propter personam, quae unita erat & carni in sepulchro jacenti, & animae infernum expoliant, & subsistebat in natura divina in caelo regnante; sed non potest dici, quod totum in sepulchro, aut in inferno fuerit, quia non tota humana natura, sed pars in sepulchro, aut in inferno fuit.

CAPUT CCXXX.

Quod mors Christi fuit voluntaria.

FUIT igitur mors Christi nostrae morti conformis quantum ad id quod est de ratione mortis, quod est animam à corpore separari; sed quantum ad aliud mors Christi à nostra morte differens fuit. Nos enim morimur quasi mori subiecti ex necessitate vel naturae, vel alicujus violentiae nobis illatae; Christus autem mortuus est non necessitate, sed potestate & propria voluntate: unde ipse dicebat Joann. x. 18. *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.*

Hujus autem differentiae ratio est, quia naturalia